

//
//

ARCHEOLOGIENOTA
DESTELHEIDE:
VERSLAG VAN RESULTATEN

//
//

ARCHEOLOGIENOTA DESTELHEIDE:	4
VERSLAG VAN RESULTATEN	4
A. ALGEMEEN	4
1 KADER VAN DE GEPLANDE WERKEN	4
2 ONDERZOEKSOPDRACHT	6
3 WERKWIJZE	7
B. LANDINRICHTINGSPLAN DESTELHEIDE	8
1 RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK	8
1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE	8
1.1.1 Administratieve gegevens	8
1.1.2 Archeologische voorkennis.....	8
1.1.3 Beschrijving van de geplande vergunningsplichtige werken.....	8
1.1.3.1 Aanleg wandelpad	11
1.1.3.2 Afgraven tennisterrein	11
1.1.3.3 Aanleg wadi's en talud	11
1.2 ASSESSMENTRAPPORT	12
1.2.1 Beschrijving van de landschappelijke ligging.....	12
1.2.2 Beschrijving van de pedologie en topografie	13
1.2.3 Historische beschrijving.....	15
1.2.5 Datering en interpretatie	19
1.2.6 Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	19
1.2.7 Kader exploitatie potentieel tot kennisvermeerdering.....	20
1.2.8 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek	20
1.2.9 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek.....	20
BIBLIOGRAFIE & BRONNEN	21
BIJLAGEN	21

ARCHEOLOGIENOTA DESTELHEIDE: VERSLAG VAN RESULTATEN

A. ALGEMEEN

1 KADER VAN DE GEPLANEDE WERKEN

Het landinrichtingsplan (LIP) Molenbeekvallei is een LIP ter uitvoering van het landinrichtingsproject Land van Teirlinck. Het LIP Molenbeekvallei is goedgekeurd door bevoegde minister van leefmilieu op 7 april 2017.

Dit plan werd opgemaakt onder begeleiding van de planbegeleidingsgroep met als leden vertegenwoordigers van Vlaamse overheden (waaronder ook Onroerend Erfgoed), gemeentes Beersel en Linkebeek, POM Vlaams-Brabant, provincie Vlaams-Brabant, Regionaal Landschap Zenne en Pajottenland, Natuurpunt, Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Boerenbond en Brussels Instituut voor Milieubeheer.

Het landinrichtingsplan waarvoor de omgevingsvergunning wordt aangevraagd is, conform de regelgeving landinrichting, reeds onderworpen aan een adviesprocedure in de betrokken gemeente in de periode september-november 2015.

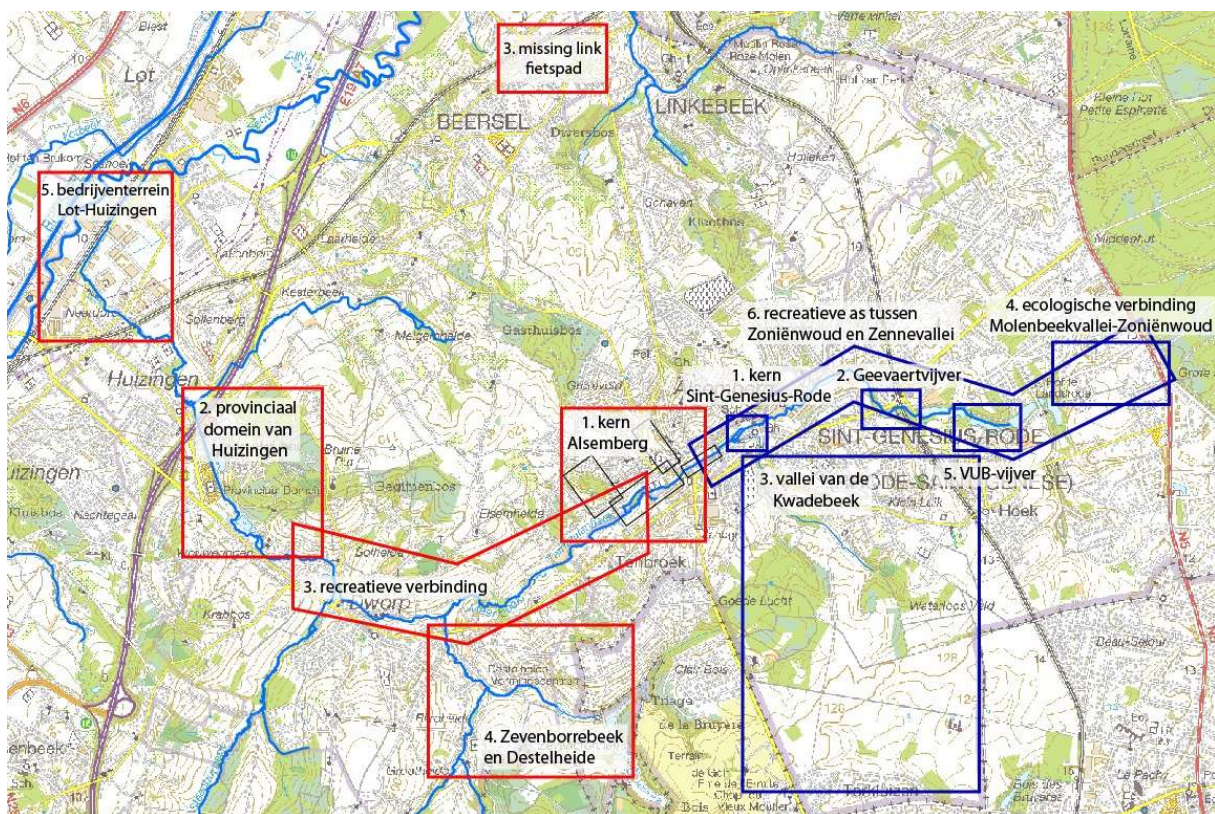

Fig. 1: Situering van de deelprojecten in LIP Molenbeekvallei op topografische kaart (Bron: VLM + AIV)

Deze archeologienota beschrijft de maatregelen uit het dossier Destelheide die vergunningsplichtig zijn. Ter verduidelijking zijn alle maatregelen op kaarten en plannen weergegeven.

Meer informatie over het project is terug te vinden op <https://www.vlm.be/nl/projecten/vlm-projecten/vlaamserand/lopendeprojecten/beersel/Paginas/Molenbeekvallei.aspx>

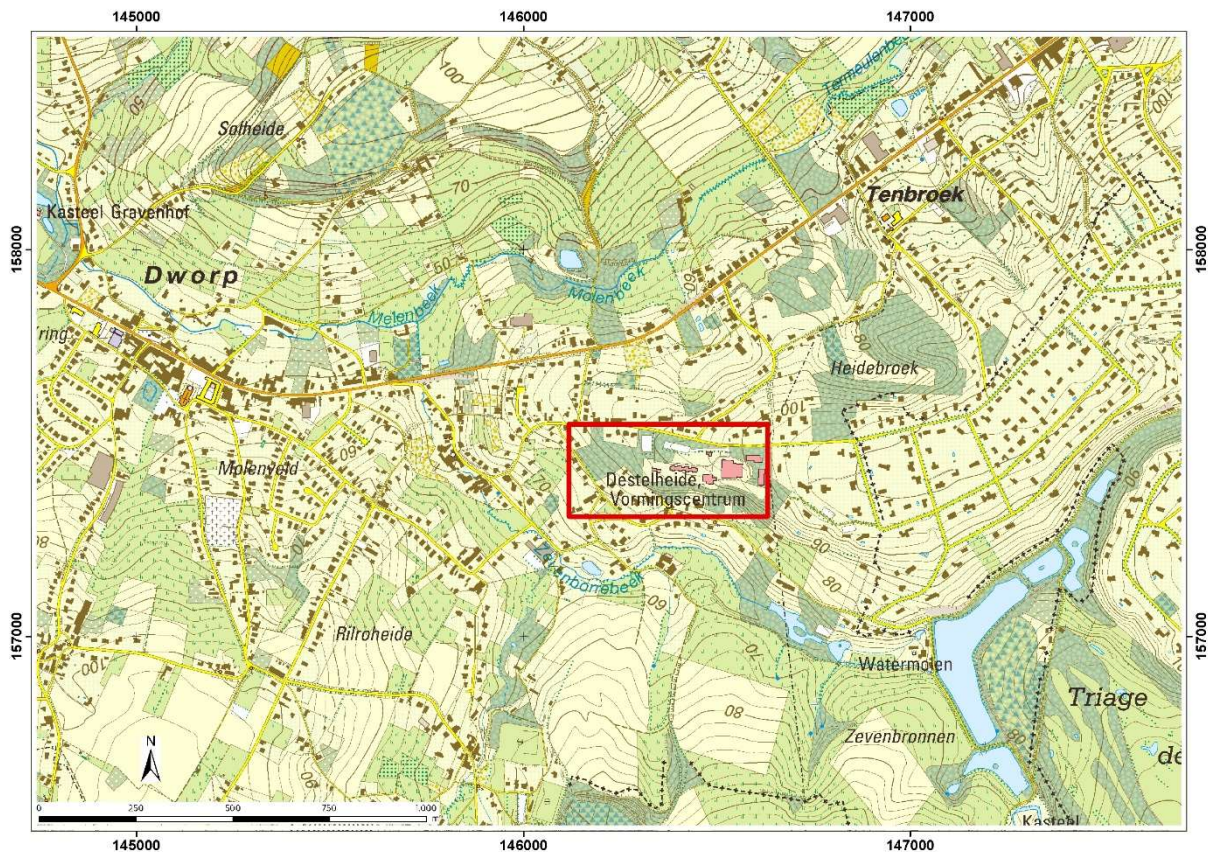

Fig. 2: Situering van het projectgebied op topografische kaart 1/10.000 kleur (Bron: VLM + AIV)

Op vraag van de beheerder en eigenaar van het domein wordt een bestaande erosieproblematiek op het domein Destelheide aangepakt. Tegelijkertijd worden enkele maatregelen genomen ifv ecologie en ontsluiting.

In dit dossier worden volgende maatregelen uitgevoerd:

- Aanleg van wandelpad;
- Afgraven tennisterrein en ecologisch inrichten van het terrein;
- Aanleg van enkele wadi's en taluds;
- Kapwerken en aanplant boomgaard;
- Herinrichten weide;
- Inrichting van een rustpunt.

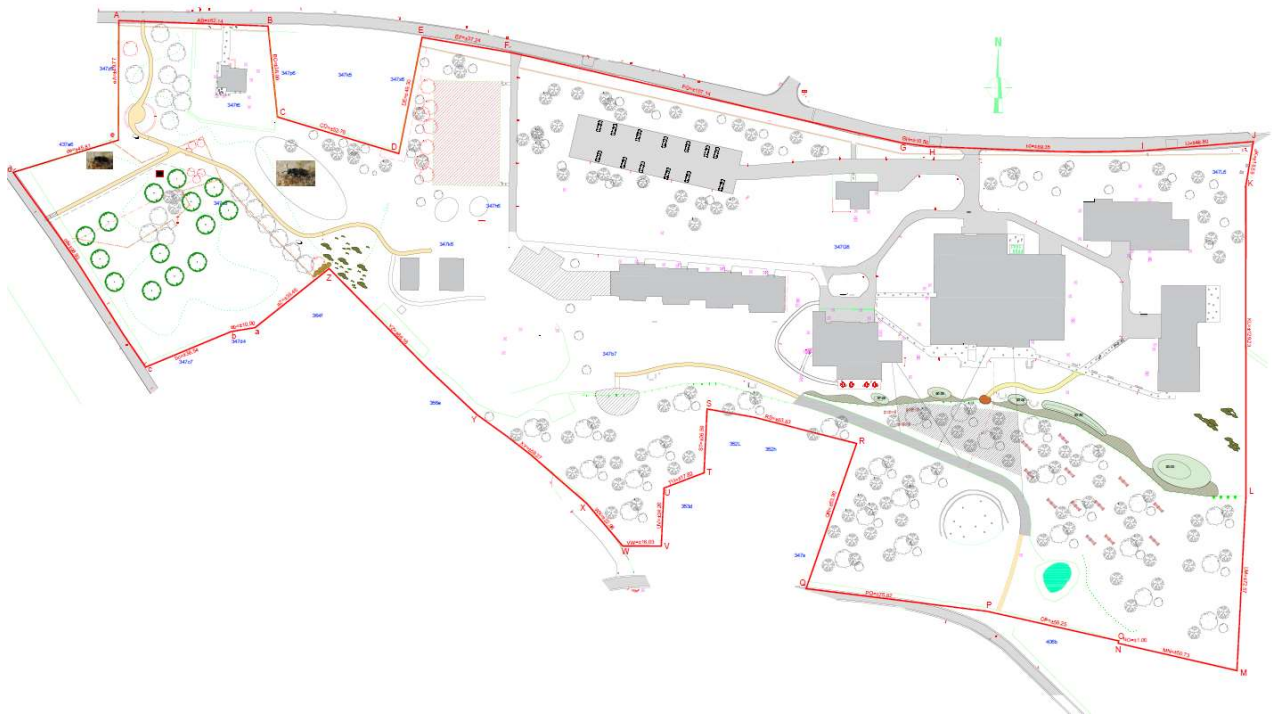

Fig. 3: Overzicht van alle maatregelen (Bron: VLM+AIV)

Voor een deel van deze werken is een omgevingsvergunning nodig. De som van de oppervlaktes van de percelen is groter dan 3.000 m² en de oppervlakte van de werken met ingreep in de bodem is groter dan de drempelwaarde van 1.000 m². De opmaak van een archeologienota is dus verplicht.

2 ONDERZOEKSOPDRACHT

Het onderzoek heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de mogelijke aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevoluties kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Op basis van de bevindingen uit het bureauonderzoek werd het ontwerp van de maatregelen kritisch herbekeken. Er werd geoordeeld dat het in geen enkel geval noodzakelijk was een maatregel aan te passen. Gezien de aard en de beperkte omvang van de maatregelen werd meteen duidelijk dat er geen kenniswinst zal gerealiseerd kunnen worden. Daarmee is voldaan aan één van de voorwaarden om over te gaan tot de opmaak van een archeologienota met beperkte samenstelling.

3 WERKWIJZE

Voor het bureauonderzoek zijn alle gegevens samengebracht in een GIS-project, gebruik makend van softwarepakket Arcgis 10.4. De bodemkundige en geologische gegevens werden online opgezocht via www.dov.vlaanderen en de GIS-data via de WMS van LNE. Voor de locatie werd een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het gekende archeologisch erfgoed op basis van beschikbare publicaties en de CAI. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd via de WMS van het Agentschap Informatie Vlaanderen (AIV) en/of het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed (AOE) om zo de historie van het bodemgebruik van het onderzoeksgebied te reconstrueren. Ook werd de website www.Cartesius.be die grote hoeveelheid gegeorefereerd historisch kaartmateriaal en orthofoto's bevat, geraadpleegd.

Voor het opstellen van deze archeologienota werd geen bijkomend archiefonderzoek uitgevoerd omdat uit de analyse van het historische kaartmateriaal geen gegevens naar voren komen die dit noodzakelijk of zinvol maakt; er is voor het projectgebied duidelijk sprake van een landelijke situering met een lage bewoningsdensiteit.

Er werd geen bijkomend vooronderzoek op het terrein uitgevoerd. Er is voldoende informatie beschikbaar om de impact van de geplande werken te beoordelen. Bovendien is de impact van de werken heel beperkt.

Fig. 4: Zicht op het centrum en parkomgeving

B. LANDINRICHTINGSPLAN DESTELHEIDE

1 RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018E136

Wettelijk depot: VLM

Erkend archeoloog: Karl Cordemans OE/ERK/Archeoloog/2015/00035

Locatie: Destelheidestraat 66, 1652 Beersel (Bounding Box: punt 1: x=146111/y=157312; punt 2: x=146634/y=157550).

Kadastraal: Beersel, 3de afdeling, Dworp, sectie D, nummers 347/B7 en 347/V6.

Zie kadastraal plan fig. 4.

Oppervlakte van het onderzoeksgebied: ca. 6 ha.

Topografische kaart zie fig.2.

Datum onderzoek: mei 2018

Termen: Bureauonderzoek

Verstoorde zones: Niet van toepassing

1.1.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing

1.1.3 Beschrijving van de geplande vergunningsplichtige werken

Overzicht van de maatregelen:

- a. Aanleg van wandelpad;
- b. Afgraven tennisterrein en ecologisch inrichten van het terrein;
- c. Aanleg van enkele wadi's en taluds;
- d. Kapwerken en aanplant boomgaard;
- e. Herinrichten weide;
- f. Inrichting van een uitkijkpunt.

A. Aanleg wandelpad

Door inrichting van het perceel met een porfiersteenslagpad kunnen bezoekers en wandelaars het domein betreden vanuit de westelijke toegang (Groene Jagerstraat) i.p.v. langs de hoofdingang en de parking te moeten passeren. Naast het recreatieve karakter van deze ingreep heeft dit ook tot bedoeling om de bezoeker het domein te laten ontdekken via enkele vensters op de omgeving. Er komen een insectenwand, een kunstwand en een picknickbank.

B. Afgraven tennisterrein en ecologisch inrichten

Het verouderde en in onbruik geraakte tennisterrein wordt afgegraven en het oorspronkelijk reliëf wordt hersteld. Er wordt heischraal grasland aangelegd met plekjes voor zandbijen.

C. Aanleg van wadi's en taluds

Omdat er bij piekdebieten van regenbuien problemen optreden met de afstroom van oppervlakkig regenwater, worden er op de rand van het domein aan de steile helling enkele ondiepe wadi's uitgegraven. Met de uitgegraven grond wordt tussen de wadi's en de helling een licht talud aangelegd om te vermijden dat het water alsnog door zou schieten.

D. Kapwerken en aanplant boomgaard

Op de helling worden enkele bomen gekapt om 2 zichtassen te creëren naar de vallei van de Zevenborrebeek en het Muysveld. Hierdoor zal er ook ondergroei toenemen wat de erosie verder wordt afgeremd. In de weide worden enkele fruitbomen aangeplant.

E. Herinrichten weide

De bestaande afsluiting en schuilhok worden verwijderd en vervangen door een post-and-rail afsluiting en nieuw schuilhok.

F. Inrichting van een uitkijkpunt

Achter het hoofdgebouw wordt bovenaan de helling en midden in een van de zichtassen, een houten uitkijkpunt aangelegd.

Onderstaande vergunningsplichtige werken hebben mogelijk een noemenswaardige impact op de bodem:

1. Aanleg wandelverbinding
2. Afgraven tennisterrein
3. Aanleg wadi's

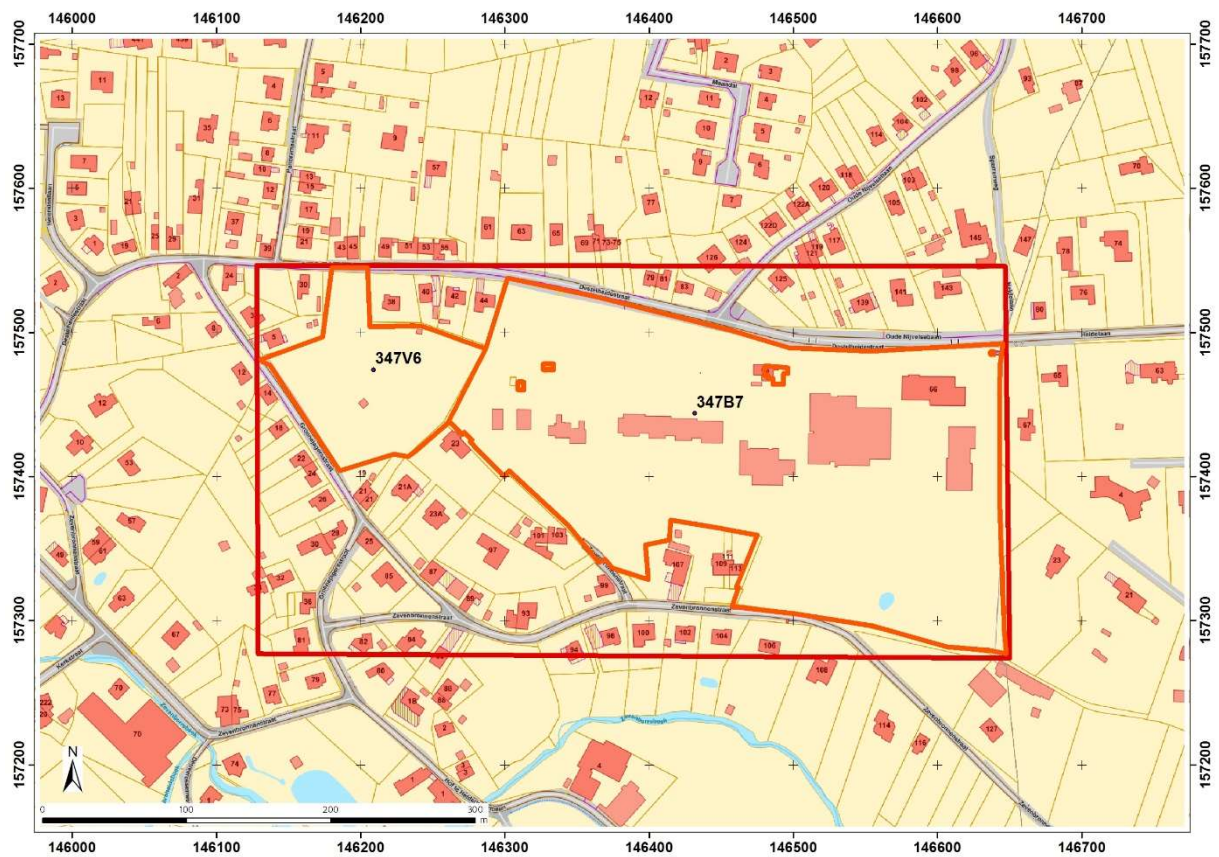

Fig. 5: Lokalisatie van projectgebied op GRB (Bron: VLM + AIV)

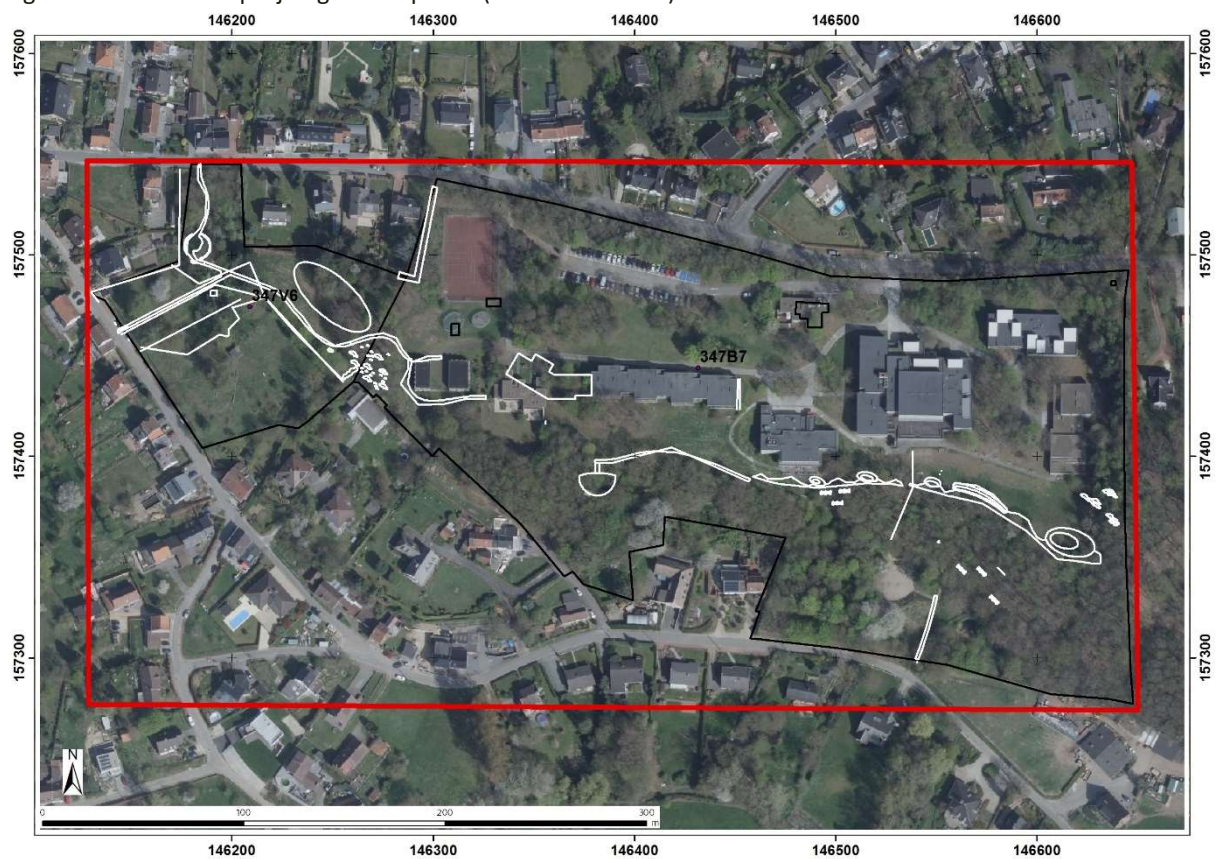

Fig. 6: Lokalisatie van de werkzaamheden (A-B-C-D) op de kadastrale kaart + orthofoto kleur 1/10.000 (Bron: VLM + AIV).

1.1.3.1 Aanleg wandelpad

Het porfierpad start naast het voetpad aan de Destelheidestraat met een kleine toegangszone via een plaatselijke verbreding van de verharding. Het pad wordt aangelegd in porfiersteenslag en is 1m50 breed, zonder boordsteen en gelijk met het maaiveld. De fundering is slechts 15 cm diep.

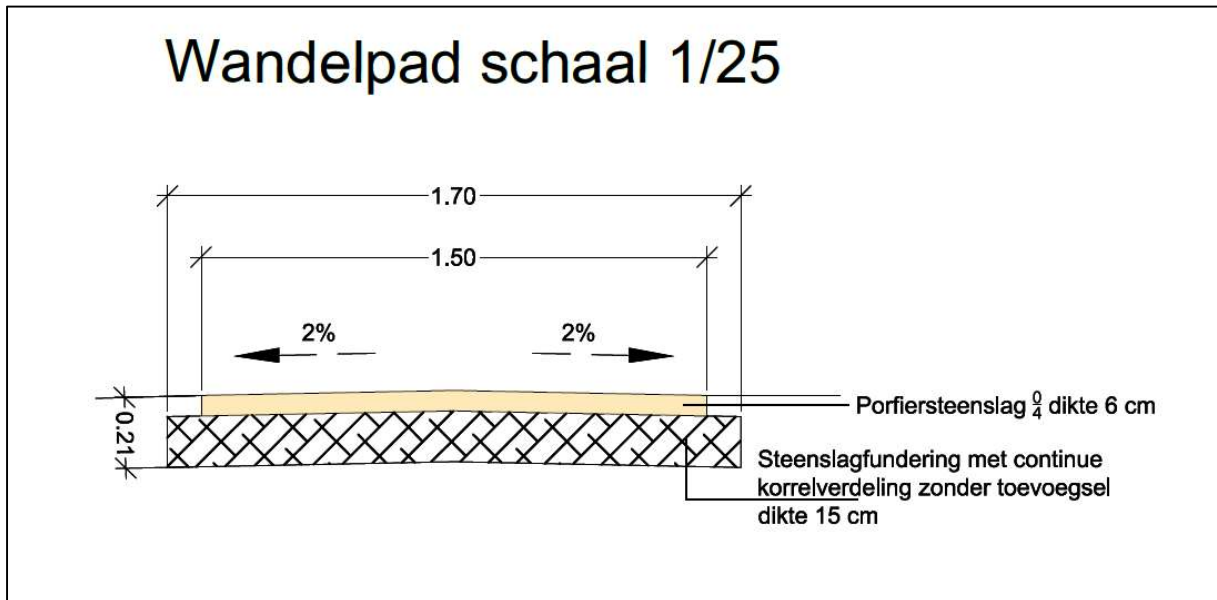

Fig. 7: Profieltekening van het porfiersteenslagpad (Bron: VLM)

1.1.3.2 Afgraven tennisterrein

Het bestaande tennisveld wordt verwijderd en het oorspronkelijke profiel wordt grotendeels hersteld. De ondergrond bestaat uit 6 cm asfalt met daaronder 19 cm beton. Het is belangrijk dat de oorspronkelijke zandbodem terug aanwezig is voor de zandbij. Er wordt een ereprijsmengsel ingezaaid.

1.1.3.3 Aanleg wadi's en talud

Op de grens van het grasveld ter hoogte van de afgrond worden een 5-tal wadi's aangelegd. De uitgegraven grond wordt gebruikt om een bijkomend talud aan te leggen om doorschieten van regenwater te vermijden. Van West naar Oost zijn de wadi's 25x14m, 30x3m, 8x4,5m, 10x4,5m en 8x4m groot.

DWARSDOORSNEDE BEKKEN

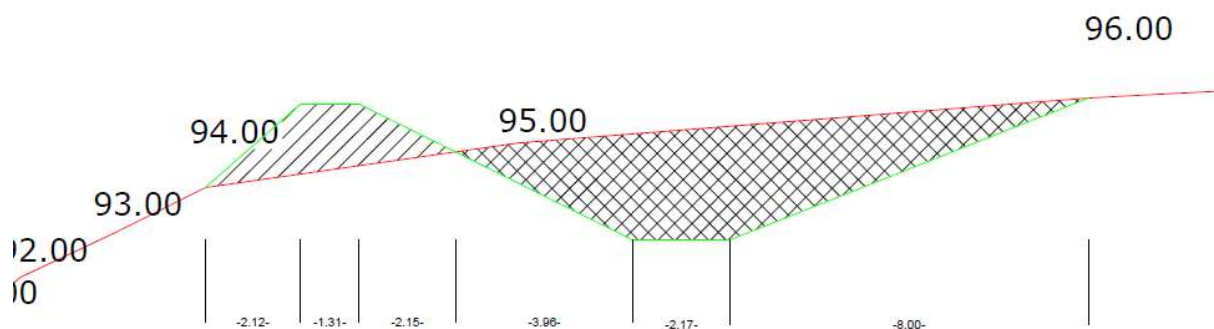

Fig. 8: Profiel van de grootste wadi (14 x 25m) (Bron: VLM)

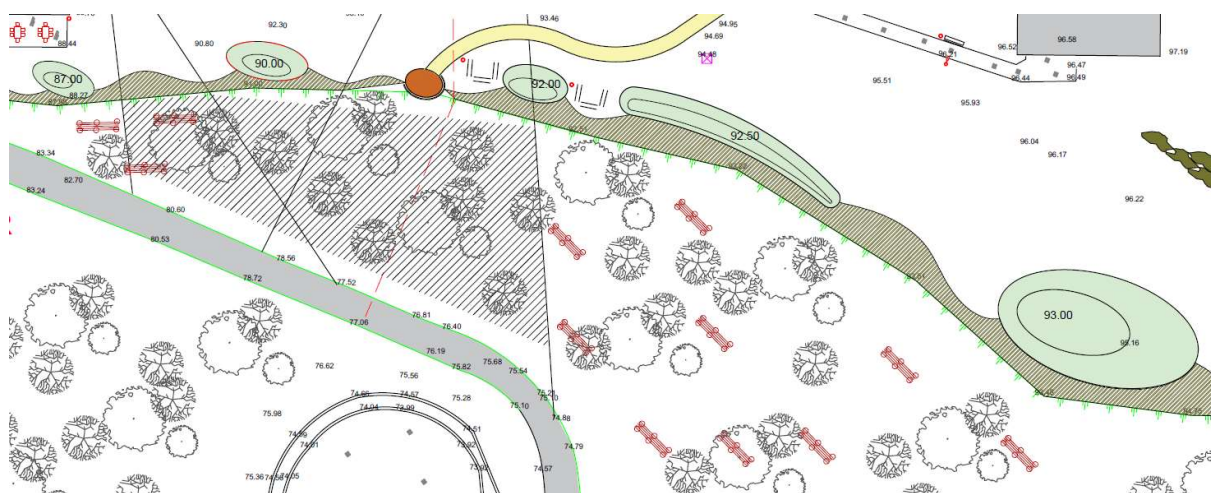

Fig. 9: Locatie en omvang van de 5 wadi's (Bron: VLM)

1.2 ASSESSMENTRAPPORT

1.2.1 Beschrijving van de landschappelijke ligging

Het projectgebied is gelegen langs de Destelheidestraat. De weg waarlangs het centrum gebouwd werd, staat op de 18de-eeuwse Ferrariskaart bekend als de Route de la Bruyère. Deze west-oost-georiënteerde historische weg op de zuidelijke flank van de Molenbeekvallei Dworp verbindt Dworp met Sint-Genesius-Rode.

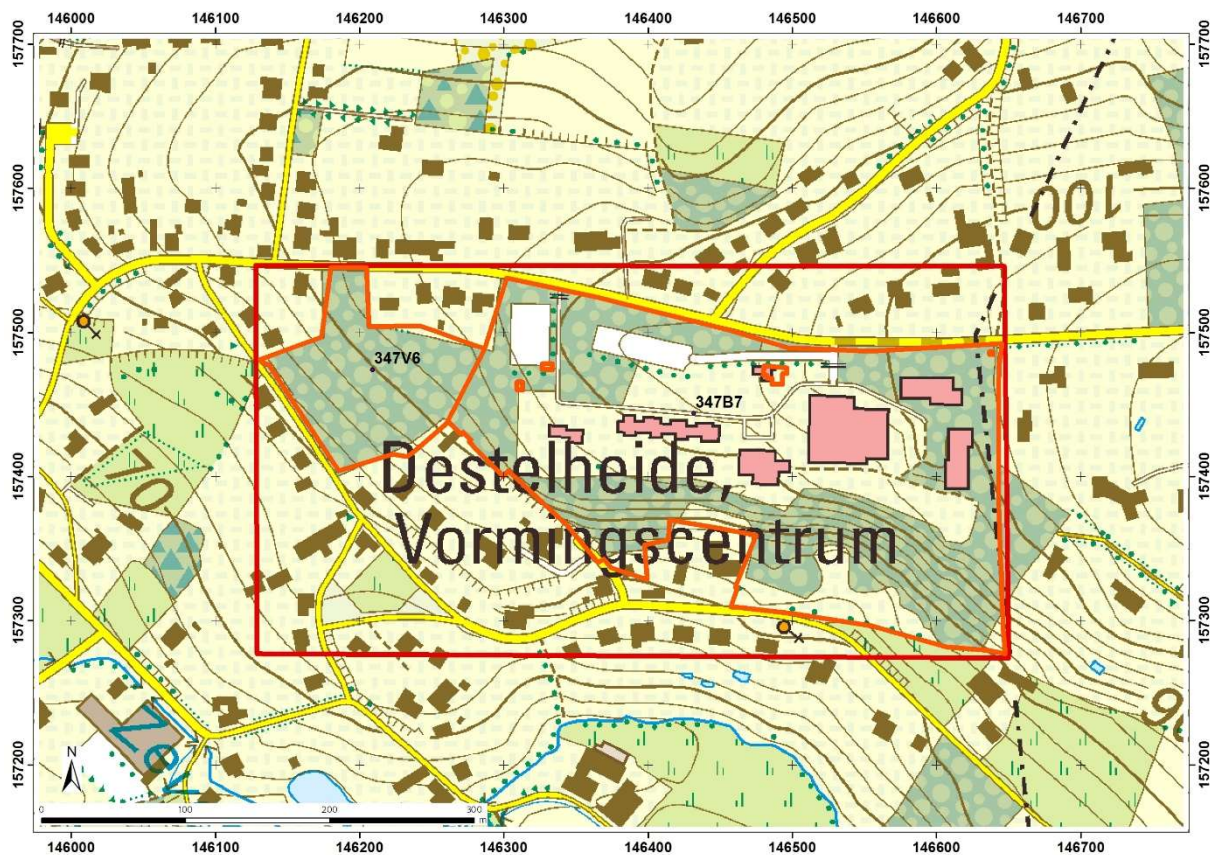

Fig. 10: De werkzaamheden gesitueerd op topografische kaart 1/10.000 kleur (Bron: VLM + AIV)

1.2.2 Beschrijving van de pedologie en topografie

Volgens de bodemkaart is het projectgebied gekarteerd slba, Zbx, Zag, OB, OT en OE. Deze laatste zijn antropogene gronden die verstoord zijn door menselijke handeling. OT zijn sterk vergraven gronden; OB zijn bebouwde gronden. OE zijn groeven. In het algemeen bestaat de bodem uit zeer droge zandgrond (al dan niet gepodsoliseerd) of zandleem. De bodemkaart werd opgemaakt op schaal 1/5.000 door A. Louis (Kaartblad Waterloo, 116W, Louis, A., 1958)(figuur 11). Bodemkundig behoort het gebied tot Westbrabantse leemstreek.

In oktober 2016 werden er i.f.v. ecologie vijf boringen uitgevoerd langs de hoge talud met erosieproblemen. De boringen werden op ongeveer 5 meter van de rand uitgevoerd. Het bodemtype werd op elke plaats getypeerd als een Zbp, namelijk een droge zandbodem zonder profielontwikkeling. Er zit enkel wat variatie in de aanrijking in de bovenste laag (ploeglaag).

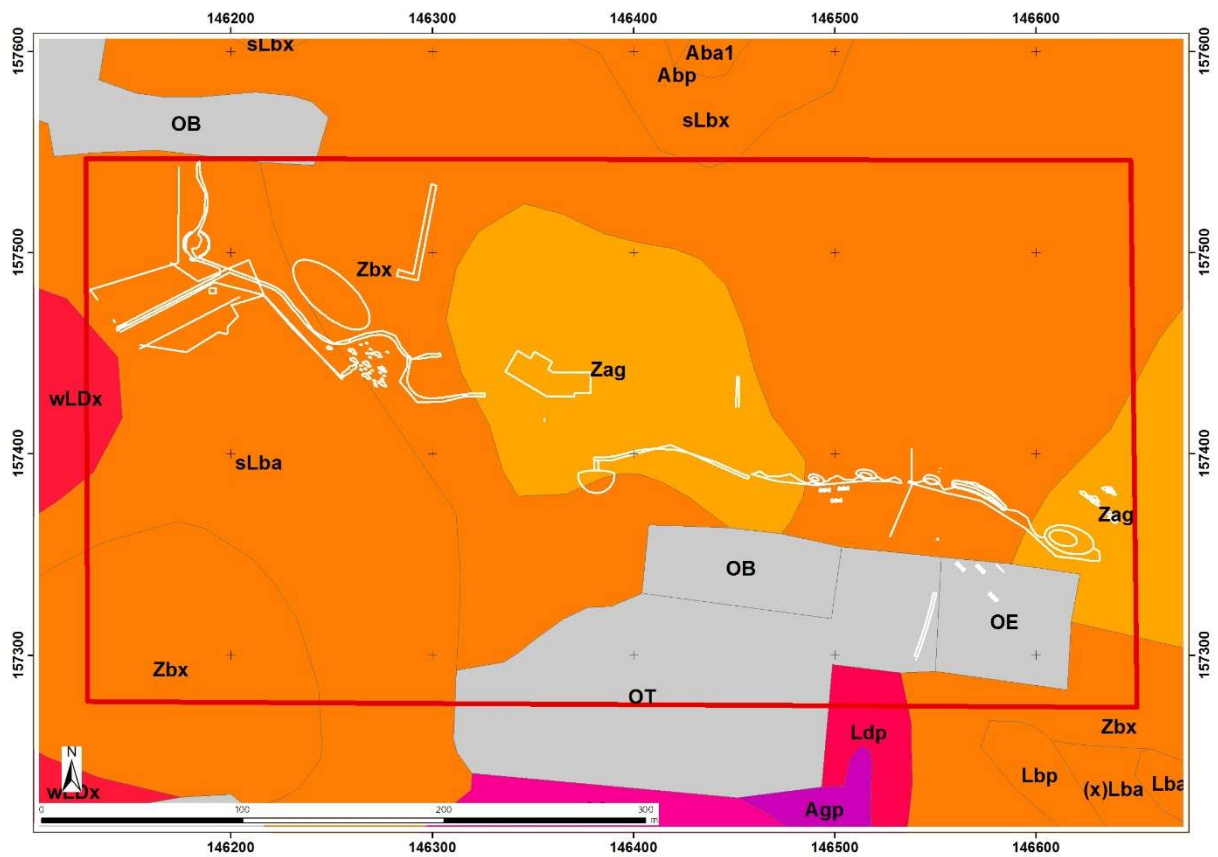

Fig. 11: Het projectgebied op de bodemkaart (Bron: VLM + DOV)

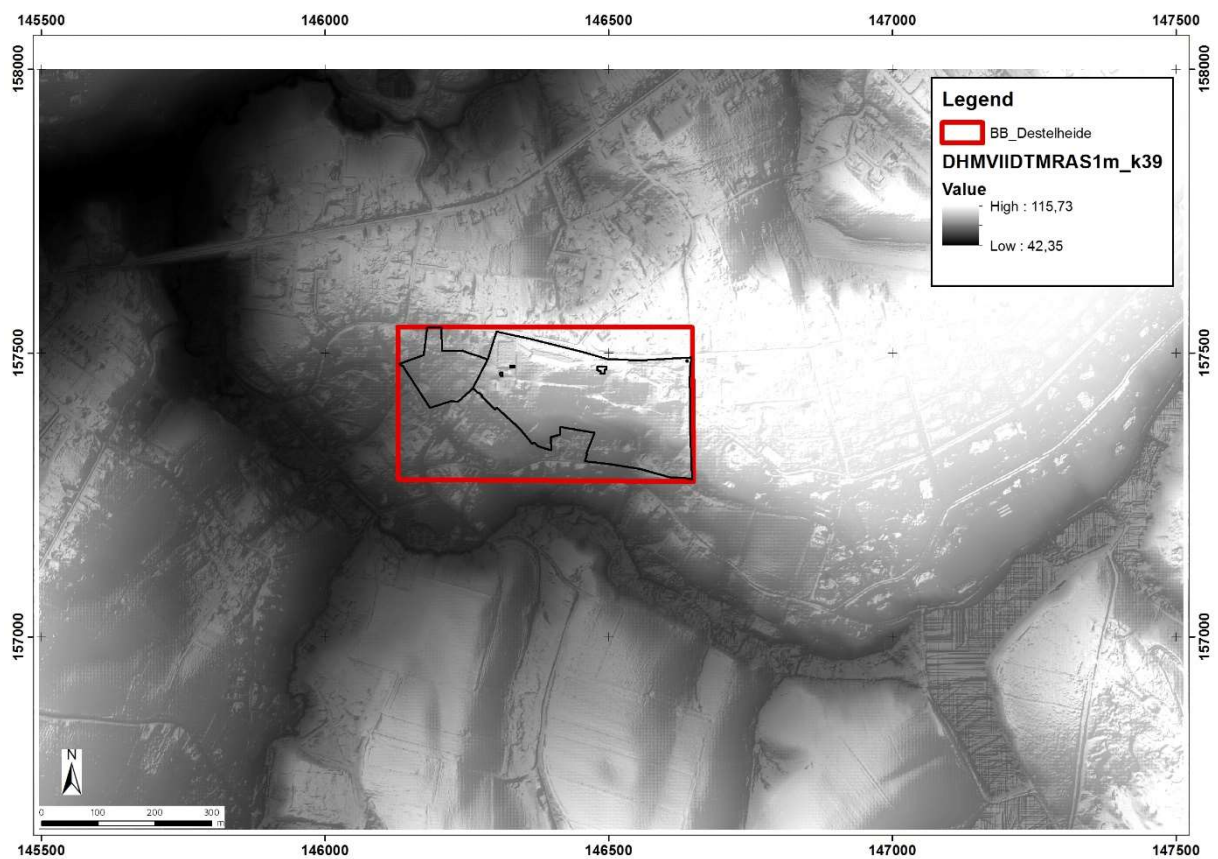

Fig. 12: Digitaal terreinmodel van het projectgebied (Bron: VLM + AIV)

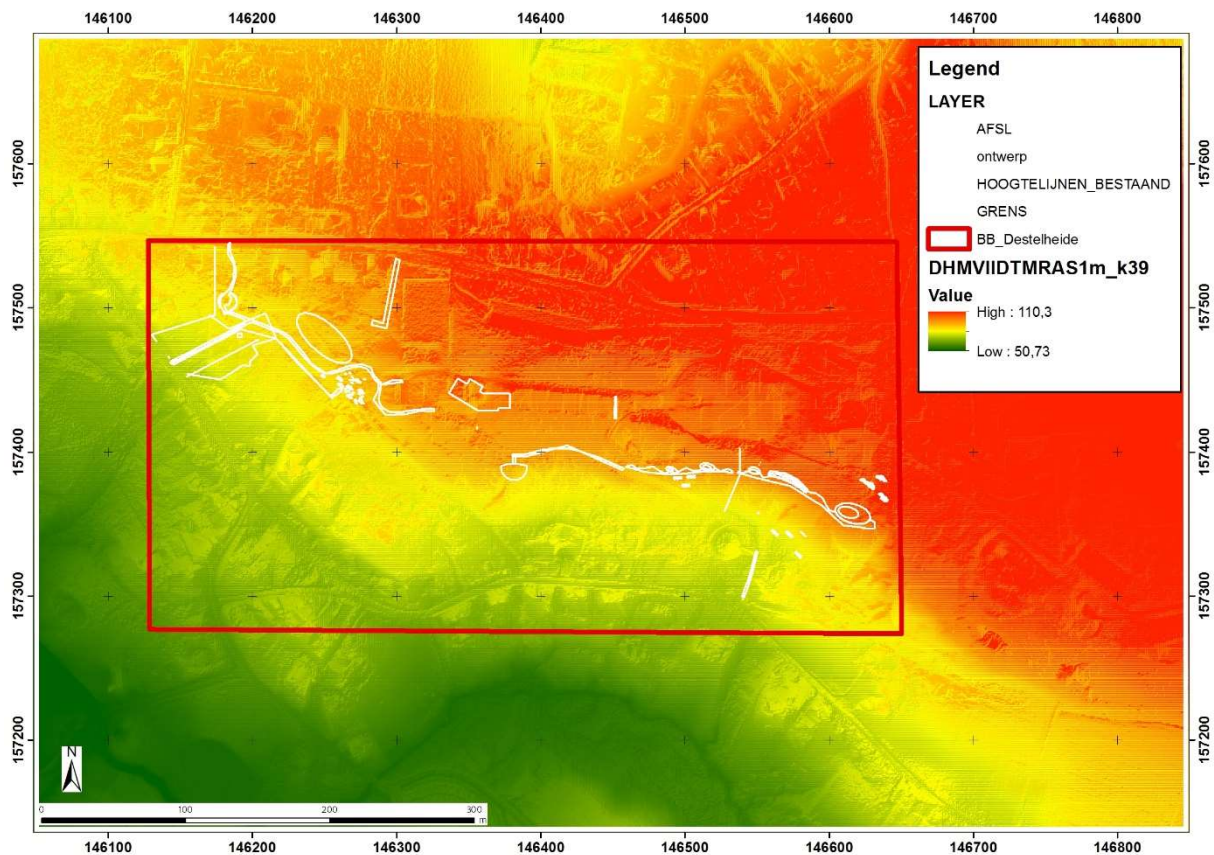

Fig. 13: Detail van digitaal terreinmodel van het projectgebied (Bron: VLM + AIV)

Op het DTM is te zien dat het domein gelegen is op een uitloper van het plateau boven de vallei van de Molenbeek. Verder is duidelijk te zien dat de wadi's aangelegd worden op de rand van de afgrond. Er zijn geen speciale features te onderscheiden.

1.2.3 Historische beschrijving

Op de kabinetskaart van de Ferraris (1770-1778) is het projectgebied grotendeels gelegen in heide. De georeferentie van de kaart is hier niet helemaal correct en het projectgebied ligt iets noord-oostelijker dan in de geprojecteerde figuur. De weg waarlangs het centrum later gebouwd werd, staat op de 18de-eeuwse Ferrariskaart bekend als de Route de la Bruyere. Deze west-oost-georiënteerde historische weg op de zuidelijke flank van de Molenbeekvallei Dworp verbindt Dworp met Sint-Genesius-Rode.

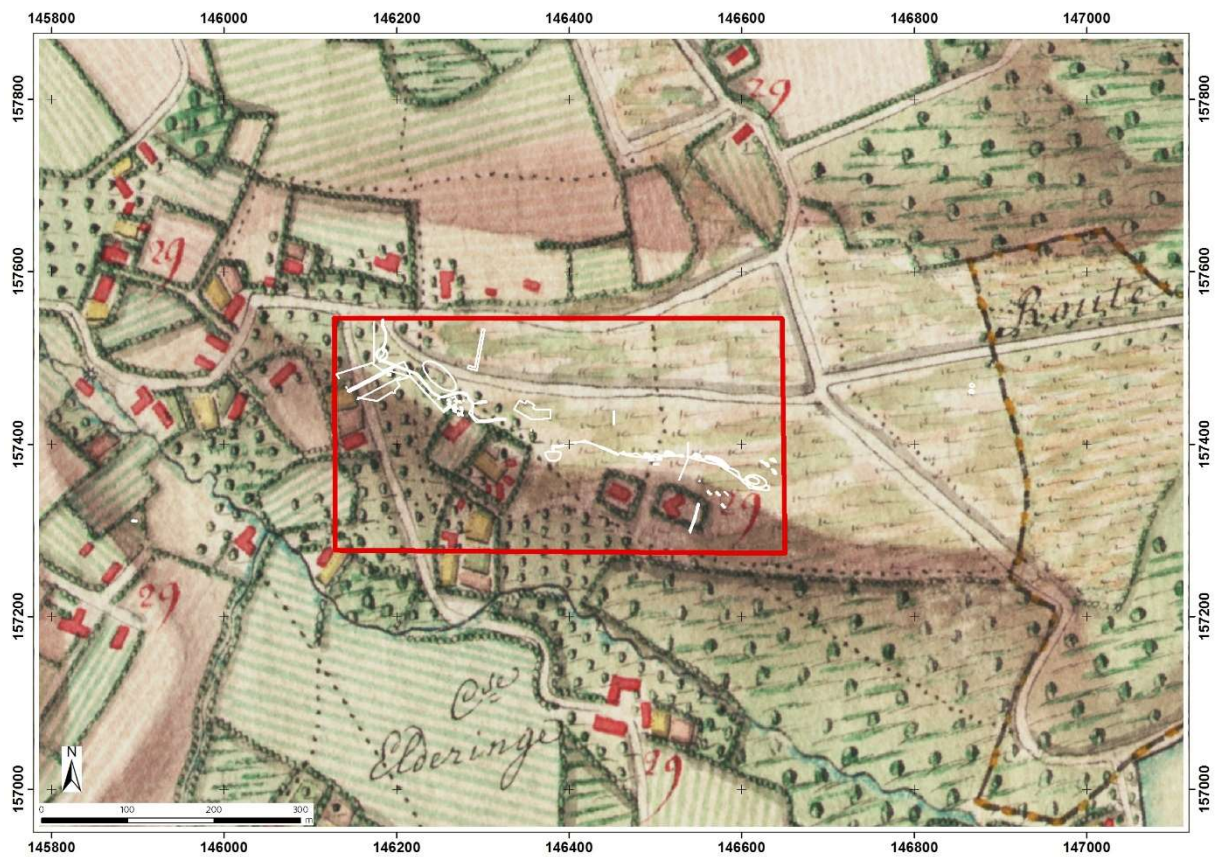

Fig. 14: Weergave van projectgebied op de kabinetskaart van Ferraris (Bron: VLM + AIV)

Ook volgens de Atlas der buurtwegen (ca. 1840) is het gebied onbebouwd.

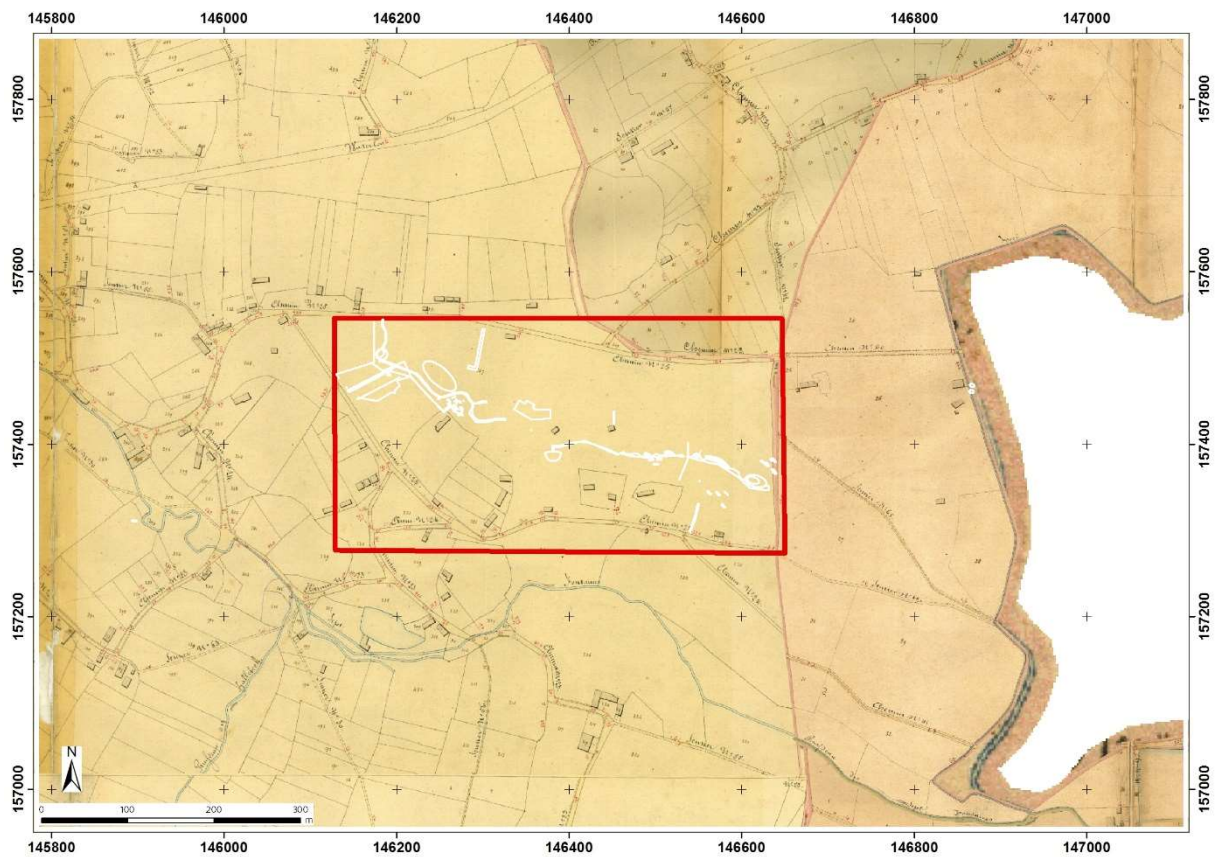

Fig. 15: Projectgebied geprojecteerd op de Atlas der Buurtwegen (Bron: VLM + AIV)

Ook op de militaire topografische kaarten van 1873 en 1904 is te zien dat het gebied bestaat uit heide en is er geen bewoning. Vanaf de topografische kaart van 1981 is het centrum Destelheide weergegeven.

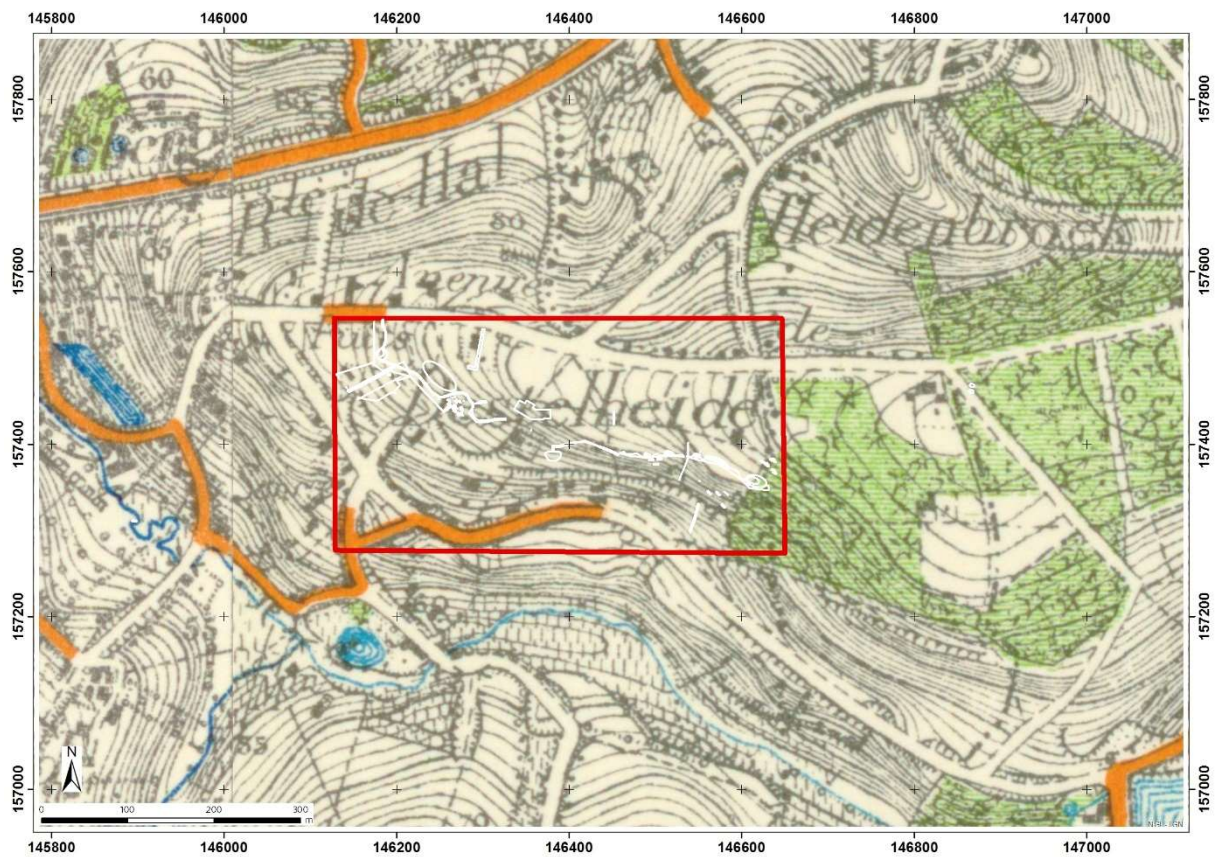

Fig. 16: Topografische kaart 1939 (Bron: VLM + AIV)

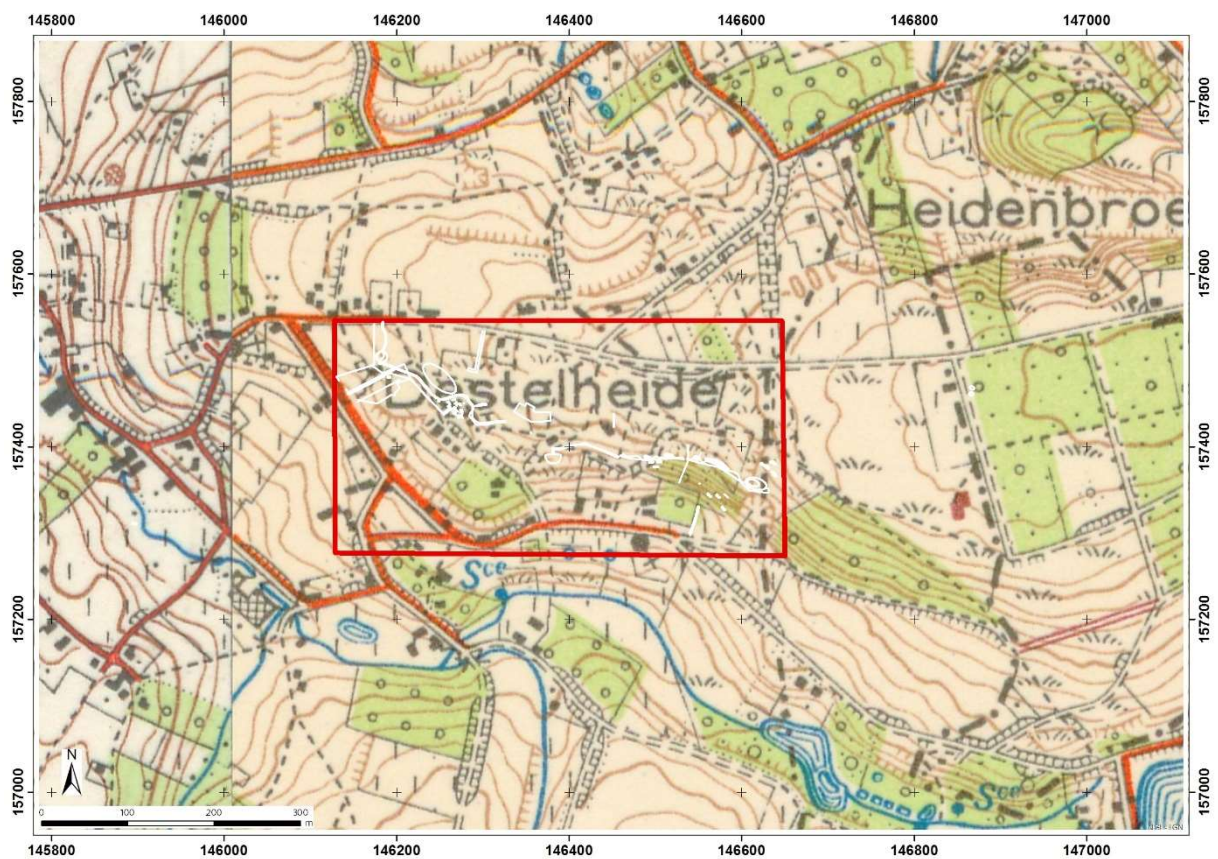

Fig. 17: Topografische kaart 1969 (Bron: VLM + AIV)

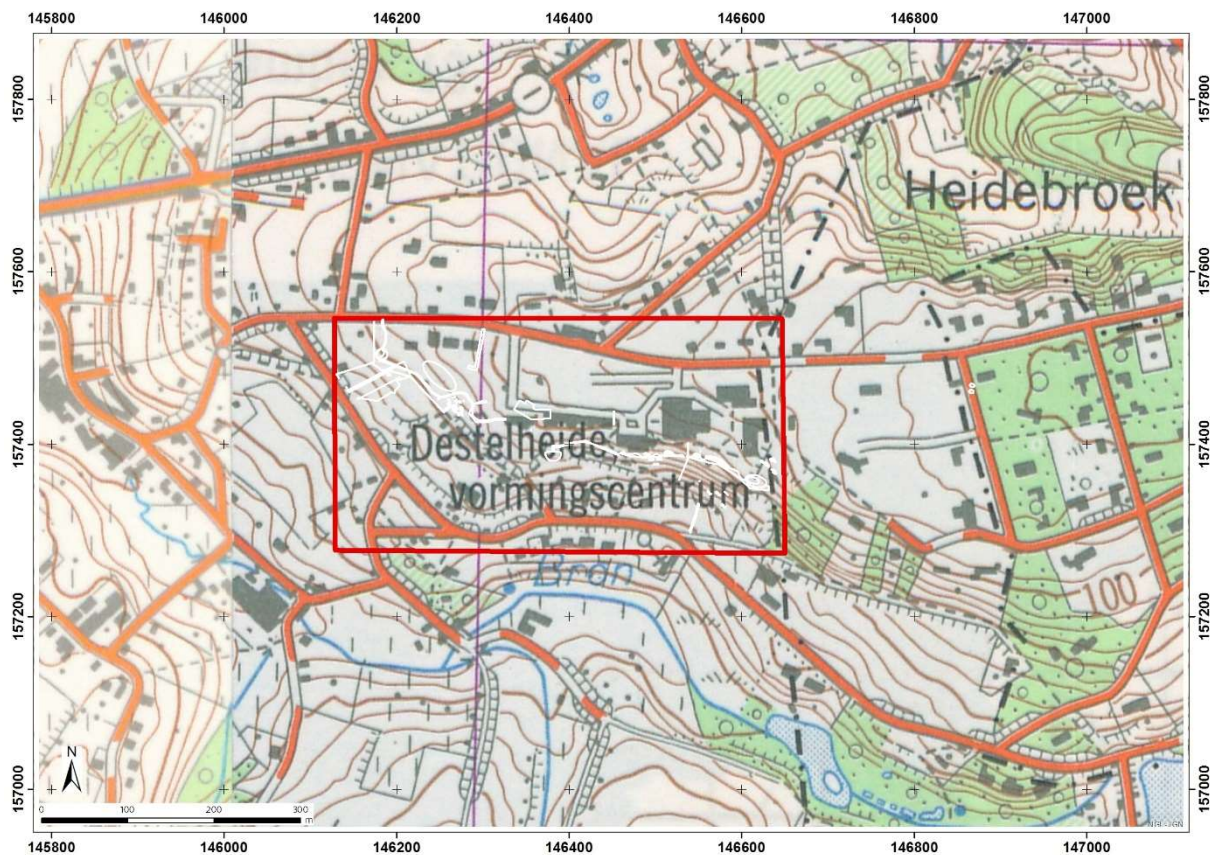

Fig. 18: Topografische kaart 1981 (Bron: VLM + AIV)

1.2.5 Datering en interpretatie

Het projectgebied is gelegen op het hoger gelegen plateau langs de vallei van Molenbeek. Het is een zandig gebied met heide en is lang onbewoond gebleven. Pas eind jaren '70 werd het vormingscentrum Destelheide opgericht. Destelheide is een modern, gedurfd en gezellig gebouwencomplex van glas, beton en hout op een uitgestrekt en natuurrijk domein in de groene rand van Brussel. Het centrum werd gebouwd tussen 1964 en 1971 door architect Paul Felix die vorm gaf aan een reeks van uiterst functionele gebouwen. Typisch voor Felix is het ontwerpen van uiterst functionele gebouwen in relatie tot de omgevende natuur met grote aandacht voor het welbehagen van de gebruiker. Hij wilde dat zijn ontwerp opging in de natuurlijke vegetatie. Daartoe riep hij de hulp in van landschapsarchitect Paul Deroose. Hij schikte de gebouwen lineair en richtte ze op het zuiden en de natuur. Voor Felix was de grijze kleur van het beton een natuurlijke kleur die de gebouwen met elkaar verbond.

Meer info hierover op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38886>.

1.2.6 Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering

Het potentieel tot kennisvermeerdering zit mogelijk in het aantreffen van ongekende archeologische vindplaatsen uit de steentijden tot (post-)middeleeuwse periode. De omvang en de diepte van de werken is vrij beperkt. De kans op het aantreffen van onverstoorden archeologische sporen bij deze werken is dan ook zeer klein. Het potentieel tot kennisvermeerdering kan dan ook als laag ingeschat worden.

1.2.7 Kader exploitatie potentieel tot kennisvermeerdering

De geplande werkzaamheden hebben slechts een beperkte impact op het bodemarchief. De grootste maatregel betreft het afgraven van het tennisterrein en de aanleg van enkele wadi's. Bij de aanleg van het tennisterrein is het terrein zeker geëffend en zullen eventuele archeologische sporen waarschijnlijk reeds vernietigd zijn. Bij het verwijderen wordt enkel de bestaande infrastructuur verwijderd en wordt het oorspronkelijk maaiveld hersteld. De overige werken zijn zeer beperkt van aard en verstoren slechts puntsgewijs of lineair de bodem. Eventuele archeologische sporen zouden dus enkel contextloze, 'zwevende' informatie opleveren. Aangezien er slechts een lage verwachting is voor het aantreffen van archeologische resten, is er geen kenniswinst te behalen door verder vooronderzoek uit te voeren zoals veldprospectie, booronderzoek of geofysisch onderzoek.

1.2.8 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

In het kader van landinrichting zal de Vlaamse Landmaatschappij een wandelpad aanleggen en enkele wadi's aanleggen om problemen met wateroverlast te bestrijden. Een oud tennisterrein wordt verwijderd. Er zijn slechts weinig goed bewaarde archeologische sporen te verwachten en de meeste werken hebben een relatief kleine impact op de bodem. Er is geen verder onderzoek nodig.

1.2.9 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

Zie 1.2.8

BIBLIOGRAFIE & BRONNEN

Literatuur

Louis, A. , 1959. Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Halle 101E. IWONL, 105 pp.

GIS

AIV: Agentschap Informatie Vlaanderen: <https://www.agiv.be/producten/webdiensten/meer-over-webdiensten/ons-gis-aanbod/raadpleegdiensten>

AOE: Agentschap Onroerend Erfgoed: https://geo.onroenderfgoed.be/geoserver/vioe_geoportaal/ows?service=wms&version=1.3.0&request=GetCapabilities

Cartesius: <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

DOV: Databank Ondergrond Vlaanderen: <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/services.html>

Internet

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38886>

(geraadpleegd op 30 mei 2018)

BIJLAGEN

Bijlage 1: Figurenlijst:

Fig. 1: Situering van de deelprojecten in LIP Molenbeekvallei op topografische kaart (Bron: VLM + AIV)

Fig. 2: Situering van het projectgebied op topografische kaart 1/10.000 kleur (Bron: VLM + AIV)

Fig. 3: Overzicht van alle maatregelen (Bron: VLM+AIV)

Fig. 4: Zicht op het centrum en parkomgeving

Fig. 5: Lokalisatie van projectgebied op GRB (Bron: VLM + AIV)

Fig. 6: Lokalisatie van de werkzaamheden (A-B-C-D) op de kadastrale kaart + orthofoto kleur 1/10.000 (Bron: VLM + AIV).

Fig. 7: Profieltekening van het porfiersteenslagpad (Bron: VLM)

Fig. 8: Profiel van wadi (Bron: VLM)

Fig. 9: Locatie en omvang van de 5 wadi's (Bron: VLM)

Fig.10: De werkzaamheden gesitueerd op topografische kaart 1/10.000 kleur (Bron: VLM + AIV)

Fig. 11: Het projectgebied op de bodemkaart (Bron: VLM + DOV)

Fig. 12: Digitaal terreinmodel van het projectgebied (Bron: VLM + AIV)

Fig. 13: Detail van digitaal terreinmodel van het projectgebied (Bron: VLM + AIV)

Fig. 14: Weergave van projectgebied op de kabinetskaart van Ferraris (Bron: VLM + AIV)

Fig. 15: Projectgebied geprojecteerd op de Atlas der Buurtwegen (Bron: VLM + AIV)

Fig. 16: Topografische kaart 1939 (Bron: VLM + AIV)

Fig. 17: Topografische kaart 1969 (Bron: VLM + AIV)

Fig. 18: Topografische kaart 1981 (Bron: VLM + AIV)